

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง
ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น
**The Participation Models in the Management of Worship of Phra
Buddhasaiyas Non-Muang, Chum Phae Subdistrict,
Chum Phae District, Khon Kaen Province**

พระปลัดณรงค์ศักดิ์ วิสุทธิเมธี (เจริญเกียรติ)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phraparad Narongsak Visutimetee (charoenkiat)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: charoenkiat2527@gmail.com

บทคัดย่อ

คุณูปการนี้มีวัตถุประสงค์: 1) เพื่อเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ แบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ รวมจำนวน 25 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า

การมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น: 1) การมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชาวบ้าน เจ้าอาวาส และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) การแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการแผนกต่าง ๆ และมีหน้าที่รับผิดชอบแต่ละด้านอย่างชัดเจน 3) การมีส่วนร่วมการแต่งตั้งคณะกรรมการคอยจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย สรุปบัญชี และ 4) การมีส่วนร่วมในการสรุปและประเมินผลในการจัดการ มีการประชุมชี้แจงรายรับรายจ่าย

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น: 1) กิจกรรมของชุมชน บ้าน วัด และราชการ 2) การวางแผนการจัดการบูชา 3) กิจกรรมอาสาพัฒนาชุมชน 4) การประเมินของการจัดการ

เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น: การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้และทำความเข้าใจกับการดำเนินงาน การ

* วันรับบทความ : 12 พฤษภาคม 2567; วันแก้ไขบทความ 29 พฤษภาคม 2567; วันตอบรับบทความ : 30 พฤษภาคม 2567

Received: May 12, 2024; Revised: May 29, 2024; Accepted: May 30, 2024

แต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการแผนงาน มอบหน้าที่ในการรับผิดชอบแต่ละด้าน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการและชี้แจงรายรับรายจ่าย

คำสำคัญ : รูปแบบการมีส่วนร่วม; การจัดการ; การบูชา; พระพุทธไสยาสน์โนนเมือง

Abstract

This dissertation aimed to: 1) study the current state of participation in the management of worship of Phra Buddhasaiyas Non Muang, Chum Phae Subdistrict, Chum Phae District, Khon Kaen Province; 2) investigate the models of participation in this management; and 3) propose models for participation in the management of this worship practice. The study employed qualitative research methodologies including purpose-oriented interviews with 25 key informants and employed data analysis techniques that contextualize narrative descriptions.

The research results were as follows:

Participation in organizing the worship of Phra Buddhasaiyas Non-Muang, Chum Phae Subdistrict, Chum Phae District, Khon Kaen Province includes (1) participation from all sectors, including the sub-district headman, village headman, villagers' committee, abbot, and related agencies; (2) appointment of committee members to manage various departments with clear responsibilities; (3) participation in forming committees to prepare and summarize income and expense accounts; (4) participation in summarizing and evaluating results, with meetings held to explain income and expenses.

The models of participation in organizing the worship of Phra Buddhasaiyas Non-Muang, Chum Phae Subdistrict, Chum Phae District, Khon Kaen Province include (1) community activities involving homes, temples, and government officials; (2) planning of worship management; (3) volunteer activities for community development; (4) evaluation of management.

Proposed model for participation in organizing the worship of Phra Buddhasaiyas Non-Muang, Chum Phae Subdistrict, Chum Phae District, Khon Kaen Province: providing opportunities for the community to participate in gaining awareness, learning, and understanding the operations; appointing committees to manage departments, assigning responsibilities for each area, and participating in the evaluation of management results and clarification of income and expenses.

Keywords: Participation Models; Management; Worship; Phra Buddhasaiyas Non Muang

บทนำ

พระพุทธรูปนับเป็นสัญลักษณ์สำคัญหนึ่งในสามของพระรัตนตรัย อันเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของพระพุทธรูปเป็นสำคัญ พระพุทธรูปปรากฏเนื้อหาในตำนานเก่าแก่ของอินเดียเรื่องพระพุทธรูปแก่นจันทน์ (ไซศรี ศรีอรุณ, 2546 : 7) ซึ่งมีasmัยที่พระพุทธรูปเจ้ายังทรงพระชนมายุอยู่ในทางความหมาย พระพุทธรูป คือ รูปลักษณะอันวิเศษขององค์ภาคต เป็นมณฑลธรรม รหัสสัญลักษณ์ช่วงขณะแห่งการตรัสรู้ อันเปี่ยมไปด้วยความงามทางศิลปะ สื่อถึงอารมณ์กรรมฐานและสภาวะวิมุตติหลุดพ้นจากสังสารวัฏ โดยอาศัยระเบียบความงามในพระพุทธรูป อันเกิดจากการพัฒนารูปแบบ และสุนทรียภาพจากรูปลักษณะไปสู่ทรวดทรงของมนุษย์อันสมบูรณ์ หมายถึง ลักษณะของบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ ได้แก่ มหาบุริสลักษณะของพระพุทธรูปเจ้า ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากตำราที่แต่งขึ้นก่อนสมัยพุทธกาล มีเนื้อหากล่าวถึงบุคคลผู้ประกอบด้วยลักษณะของผู้บุรุษผู้ยิ่งใหญ่ อันเป็นคติของบุคคลเพียง 2 ประเภท คือ พระเจ้าจักรพรรดิราชผู้ทรงธรรมประการหนึ่ง และพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้สิ้นอาสวะกิเลสแล้วประการหนึ่ง (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2553 : 23)

พระพุทธรูปไสยาสน์ คือ พระพุทธรูปที่ประทับอยู่ในอิริยาบถนอน มีการปรากฏแรกในศิลปะอินเดียคันธาระ ซึ่งก็เป็นศิลปะแรกที่มีการทำพระพุทธรูปช่วงพุทธศตวรรษที่ 6-7 พระพุทธรูปไสยาสน์ในศิลปะคันธาระเป็นพระพุทธรูปไสยาสน์ที่มีรูปแบบประทับนอนตะแคงขวา (สีห์ไสยาสน์) มีลักษณะโดยทั่วไปเหมือนกับพระพุทธรูปในศิลปะคันธาระที่ประทับในอิริยาบถอื่นคือ อิริยาบถนั่ง และอิริยาบถยืน พระพุทธรูปไสยาสน์ศิลปะคันธาระนี้เป็นพระพุทธรูปไสยาสน์ที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงถึงพุทธประวัติขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตอนเสด็จดับขันธปรินิพพานเห็นได้จากการที่พระพุทธรูปองค์บรรทมหลับตาบนแท่นพระบรรทม และมีบรรดาพระสงฆ์ผู้เป็นสาวกรายรอบในกริยาอาการเศร้าโศก

ตอนที่พระพุทธรูปองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน มีกล่าวในพุทธประวัติว่า

“เมื่อพระพุทธรูปองค์ทรงประจวบใกล้จะเสด็จเข้าสู่ปรินิพพาน ณ ดงไม้สาละในแขวงเมืองกุสินารา พระอานนท์เถระเจ้าผู้เป็นพุทธอุปัฏฐาก ทูลถามถึงการที่พุทธสาวกจะควรปฏิบัติต่อพระพุทธรูปสรีระฉันใด มีพุทธภิกษุกราตรัสว่าให้พระภิกษุทั้งหลายมุ่งหมายดับทุกข์ ดับกิเลสอันเป็นประโยชน์แห่งตนเถิด อย่างเป็นกังวลด้วยการบูชาสรีระของพระตถาคตเลย” (นัมมการ (นามสมมติ), 2550 : 7)

ในทางพระพุทธศาสนาจะเห็นได้ว่า การสร้างพุทธรูปมาไสยาสน์ขนาดใหญ่มีคติความเชื่อในการสร้างมาจากพระอิริยาบถในพระอรธกถาแห่งกลีสสูตร ซึ่งกล่าวถึงกิจวัตรของพุทธรูปในเวลา 24 ชั่วโมง ทรงแบ่งภารกิจที่ทรงปฏิบัติตามช่วงเวลาเป็น 5 ช่วงเวลา คือ

“...พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงลุกแต่เช้า ทรงทำกรรมพระวรกายมีบ้านพระโอษฐ์เป็นต้น เพื่ออนุเคราะห์ภิกษุผู้ปฏิบัติ และเพื่อสำราญพระวรกาย แล้วทรงให้เวลาล่วงไป ณ เสนาสนะที่สดจนถึงเวลาเสด็จภิกษาจารถึงเวลาเสด็จภิกษาจารก็ทรงนั่งสงบคาดประคองแล้วทรงห่มจีวร ทรงถือบาตร บางคราวเสด็จ

พระองค์เดียว บางคราวแวดล้อมไปด้วยภิกษุสงฆ์ เสด็จเข้าไปยังคามหรือนิคมเพื่อบิณฑบาต....พระเจ้าข้ารับบาตรของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วให้ปูลาดอาสนะ ต้อนรับด้วยบิณฑบาตโดยเคารพ พระผู้มีพระภาคเจ้าเสวยพระกระยาหาร เสร็จแล้วทรงตรวจดูสันดานของมนุษย์เหล่านั้นแล้วทรงแสดงธรรม....พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จเข้าพระคันธกุฏีนี้ เป็นกิจในปุเรกัตเป็นอันดับแรก....ลำดับนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกระทำกิจในปุเรกัตอย่างนี้แล้วประทับนั่งในที่บำรุงที่พระคันธกุฏี ทรงให้ทำพระบาทแล้วประทับยืนบนตั่งรองพระบาท....พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จเข้าพระคันธกุฏี ถ้าพระองค์มีพระพุทธรูปประสงค์ ทรงมีพระสติสัมปชัญญะ สำเร็จสัทโสภาสนครุหนึ่งโดยพระปรักค์เบื้องขวา ...” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525)

พระพุทธไสยาสน์โนนเมือง ปัจจุบันประดิษฐาน ณ วัดพระนอนพัฒนาราม ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น อีกทั้งมีเสมานหินทรายภายในวัดพระนอนพัฒนารามได้รับการสักการะและดูแลรักษาเป็นอย่างดีจากชาวบ้านและท้องถิ่น ทั้งยังมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับเมืองโบราณโนนเมือง ซึ่งเป็นแหล่งประวัติศาสตร์และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชนชาวบ้านทั้งในและต่างพื้นที่ให้การเคารพสักการะพระนอนเป็นอย่างมาก ชาวบ้านนิยมมาขอพรและบนบาน โดยชาวบ้านเชื่อว่าพระพุทธไสยาสน์โนนเมืองไม่โปรดของควา ต้องถวายของหวาน และผลไม้เท่านั้น โดยเฉพาะลอดช่องและสาคุทุกวันที่ 20 เมษายนของทุกปี มีการจัดงานสงกรานต์พระนอน นอกจากนี้ พื้นที่ภายในวัดยังเป็นสถานที่จัดกิจกรรมงานบุญประเพณี อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม มีการประกวดการละเล่นวัฒนธรรมพื้นบ้าน และใช้ประกอบพิธีทางศาสนาเป็นประจำอย่างต่อเนื่องผู้สนใจสามารถเข้าสักการะและเยี่ยมชมพระนอน รวมถึงเสมานหินทรายภายในวัดพระนอนพัฒนารามได้ทุกวัน โดยไม่เสียค่าเข้าชม ซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจแก่พุทธศาสนิกชน ประชาชนคนชุมแพเป็นอันมากตั้งแต่ออดีตถึงปัจจุบัน (พระมหาวิโรฒ ปภาโส (มณีนวรงค์) จรัส ลีกา และคณะ, 2563 : 169-180) อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธรูปต่าง ๆ ข้างบนนั้นเพื่อเป็นเครื่องยืนยันว่า พุทธศาสนิกชนยังมีศรัทธาความเชื่อความเลื่อมใส เป็นคุณธรรมเบื้องต้นที่ทำให้คนเราเกิดปัญญา เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่ออย่างมีเหตุผลประกอบด้วยปัญญาฉันท การบูชาต้องประกอบด้วยปัญญาฉันทนั้นเช่นกัน จึงจะทำให้บรรลุเป้าหมายของการบูชาตามแนวทางของพระพุทธศาสนาได้ (จินดา จัทรแก้ว, 2541 : 166)

ปัญหาที่พบเห็นในปัจจุบัน ก็คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการในพิธีบูชาพระพุทธไสยาสน์โนนเมืองนั้นค่อนข้างน้อยหรือตกอยู่ที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพิธีการบูชาต่างคนก็ต่างมีความเชื่อ มีความเข้าใจไปคนละทิศละทาง จึงทำให้ภาพที่สะท้อนออกมาเหมือนกับว่า ชาวพุทธนับถือไสยศาสตร์ เพราะในพิธีกรรมต่าง ๆ อันเกี่ยวกับพระพุทธรูป หากไม่วิเคราะห์ให้ดีแล้ว ผู้ที่เห็นเหตุการณ์ย่อมเข้าใจว่า เป็นการกระทำหรือปฏิบัติต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหมือนกับศาสนาอื่น ๆ ที่นับถือพระเจ้า หากชุมชนท้องถิ่นให้ความร่วมมือร่วมใจวางแผนก่อนพิธีการบูชาจนสิ้นสุดพิธีย่อมสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธไสยาสน์โนนเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาและการปฏิบัติต่อพระพุทธรูปต่าง ๆ ได้ถูกต้องสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย: ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ภาคนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตการณ์
2. ประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก: การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง จำนวน 25 รูป/คน ด้วยการแบ่งกลุ่มที่เป็นกลุ่มผู้บริหาร กลุ่มนักวิชาการศาสนา กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้ดูแลรักษา กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน และกลุ่มประชาชนทั่วไป จำแนกได้ 1) ผู้รักษา ผู้ประกอบพิธี ที่วัดพระนอนพัฒนาราม จำนวน 2 รูป/คน 2) ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 รูป/คน ประกอบด้วย พระภิกษุ จำนวน 2 รูป และบุคคลในพื้นที่ชุมชน ที่มีความรู้เกี่ยวกับพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมืองที่ประชาชนให้การยอมรับ จำนวน 1 คน 3) ตัวแทนประชาชนในชุมชน ที่เข้าสักการะพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง จำนวน 10 คน และ 4) ประชาชนทั่วไปที่เข้าสักการะพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง จำนวน 10 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้สัมภาษณ์โดยเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ ผู้ปฏิบัติ และผู้มีความเชื่อในพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง
3. ขอบเขตพื้นที่ในการวิจัย: ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและกำหนดขอบเขตพื้นที่ในการวิจัย โดยทำการศึกษาวิจัยในเขตพื้นที่วัดพระนอนพัฒนาราม ตั้งอยู่ที่หมู่ 4 บ้านโนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย: เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ ประเด็นสนทนากลุ่ม
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล: 1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) โดยรวบรวมจาก พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ

การรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

2) รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยรวบรวมจากเอกสาร หรือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบทความต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในบางส่วนที่เกี่ยวกับ ทฤษฎีการพัฒนาการรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เช่น หนังสือ งานวิจัย บทความ และวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเอกสารจากสื่ออินเทอร์เน็ต 3) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม และ สังเกต (Observation) พฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้การสังเกต โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) 4) รวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus group) ที่ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำและ ผู้เข้าร่วมสัมมนา 5) รวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บแบบสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูล และ 6) รวบรวมเรียบเรียงข้อมูลทั้งที่ได้จากภาคทฤษฎีและภาคสนามมาจัดหมวดหมู่

6. การวิเคราะห์ข้อมูล: วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชาวบ้าน เจ้าอาวาส และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (2) การแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการแผนกต่าง ๆ และมีหน้าที่รับผิดชอบแต่ละด้านอย่างชัดเจน (3) การมีส่วนร่วมการแต่งตั้งคณะกรรมการคอยจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย สรุปบัญชี และ (4) การมีส่วนร่วมในการสรุปและประเมินผลในการจัดการ มีการประชุมชี้แจงรายรับรายจ่าย

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ (1) กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด และราชการ เริ่มตั้งแต่การวางแผนในการดำเนินงาน ประชุมปรึกษาหารือ ร่วมคิด ร่วมพูด ร่วมคุยกันในแนวทางต่าง ๆ โดยรูปแบบประชาคม เพื่อหาแนวทาง ข้อเสนอแนะและมติในการดำเนินการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นก่อนการดำเนินงานจนสิ้นสุดการดำเนินงาน (2) แผนการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง โดยชุมชน บ้าน วัด และราชการ ได้มีการวางแผนโดยให้ทุกคนร่วมคิด ร่วมพูด ร่วมคุย และร่วมดำเนินการ มีการแบ่งแผนกต่าง ๆ ให้ชัดเจน จัดบุคคลให้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ในแผนกนั้น ๆ โดยเป็นมติในการประชุมร่วมกัน (3) กลุ่มกิจกรรมอาสาพัฒนาชุมชน เป็นการดำเนินงานภายใต้การมีจิตอาสา จิตสาธารณะ ที่เป็นการให้มากกว่าการรับ โดยอาศัย “หลักศรัทธา” เป็นพื้นฐานในการดำเนินงาน ซึ่งการบูชา

พระพุทไธยาสน์โนนเมืองส่วนมากก็จะมีกิจกรรมอาสาพัฒนาชุมชน การทำความสะอาดบริเวณวัด หมู่บ้าน การทำโรงทาน และ (4) การประเมินของการจัดการ เป็นการประเมินการปฏิบัติงานตามแผนการจัดการบูชาพระพุทไธยาสน์โนนเมือง เป็นการติดตามความก้าวหน้าของการจัดกิจกรรม มีการจัดประชุมชี้แจงการดำเนินงานที่ผ่านมา สรุปปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของแผนกต่าง ๆ ส่วนไหนที่มีการดำเนินงานที่ดีอยู่ นำไปสู่การส่งเสริมให้มีการปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลต่อไป อันจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมที่ทรงประสิทธิภาพของคนในชุมชนท้องถิ่น

3. ผลการนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทไธยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ การจัดการบูชาพระพุทไธยาสน์โนนเมืองเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้และทำความเข้าใจกับ 1) การดำเนินงาน การแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการแผนงาน 2) มอบหน้าที่ในการรับผิดชอบแต่ละด้าน และ 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการและชี้แจงรายรับรายจ่าย

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทไธยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น” สามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทไธยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทไธยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชาวบ้าน เจ้าอาวาส และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) การแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการแผนกต่าง ๆ และมีหน้าที่รับผิดชอบแต่ละด้านอย่างชัดเจน 3) การมีส่วนร่วมการแต่งตั้งคณะกรรมการคอยจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย สรุปบัญชี และ 4) การมีส่วนร่วมในการสรุปและประเมินผลในการจัดการ มีการประชุมชี้แจงรายรับรายจ่าย ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวความคิดสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคลซึ่งบังเอิญพ้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของสังคม 2) ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผน และลงมือกระทำการร่วมกัน และ 3) การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชน ไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ลักษณะการตัดสินใจร่วมกันนี้ จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดการริเริ่มกระทำการที่สนองความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น แนวความคิดอื่นๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เช่น ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจ และมีส่วนร่วมด้วย ทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีศรัทธาหรือ

ความเต็มใจที่จะกระทำ ความเกรงใจต่อบุคคลที่ตนนับถือ หรือตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจ และมีส่วนร่วมด้วยทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีศรัทธาหรือความเต็มใจที่จะกระทำอำนาจบังคับ เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วม การจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมืองจึงเป็นอีกมิติหนึ่งของการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บุคคลมากมายได้ยึดถือปฏิบัติจนเป็นประเพณีวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นไปแล้ว ยังถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่ทำให้คนได้รวมกลุ่ม เกิดความสมัครสมานสามัคคี เกิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชนท้องถิ่น และยังเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นบ้านเหนือ ใต้ ออก และตก ยังเข้ามามีส่วนร่วมโดยผ่านพิธีกรรมสักการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมืองเป็นสำคัญอยู่จนถึงทุกวันนี้

นอกจากนี้ การบูชา คือ การยกย่องเชิดชูด้วยความบริสุทธิ์ใจเป็นหลักธรรมที่สำคัญอีกข้อหนึ่งในการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมเพราะมนุษย์มีการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่ เป็นคณะ เริ่มตั้งแต่ครอบครัว หมู่บ้านประเทศตลอดจนถึงเพื่อนร่วมโลก การบูชาเป็นคุณธรรมที่ต้องปฏิบัติต่อกันในสังคม การบูชาเป็นลักษณะของบัณฑิต การยอมรับนับถือคนดี คุณความดีของคนอื่น แล้วทำการบูชาบอกรับถึงความเป็นคนดี ทั้งผู้ทำการบูชาและผู้รับการบูชา คุณสมบัติอันยิ่งใหญ่ ก็เกิดขึ้นการบูชาเป็นสิ่งที่มีความค่ามากเป็นการแสดงถึงคุณความดี การรู้สึกถึงคุณค่าของคนที่มีคุณความดีสมควรแก่การบูชาจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนควรปฏิบัติต่อกัน การบูชานั้นเมื่อจะว่าไปแล้วทางพระพุทธศาสนาท่านกล่าวไว้มี 5 ลักษณะ คือ 1) สกโต การสักการะ 2) ครุกโต การทำความเคารพ 3) มานิตโต การแสดงความนับถือ 4) ปูชิตโต การบูชา และ 5) อปจิตโต ความนอบน้อม ซึ่งการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมืองนั้นก็นับเนื่องในการบูชาทางพระพุทธศาสนาด้วยเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้น การบูชาเป็นคุณธรรมที่ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นพื้นฐานของคุณธรรมข้ออื่น ๆ หากคนมีการสักการะ เคารพ นับถือ บูชา นอบน้อม กันและกันอยู่ในจิตใจ ย่อมมีความหวังดีปรารถนาดีต่อกัน พระพุทธองค์จึงทรงสรรเสริญการบูชาว่าเป็นมงคลอย่างสูงสุด เพราะเป็นปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาชีวิต ช่วยให้ชีวิตมีความเจริญ ช่วยยกระดับชีวิตให้สูงขึ้นและช่วยให้มีจิตใจสูงขึ้นด้วยคุณธรรมประจำใจ พุทธบริษัททั้งหลายต่างพากันส่งเสริม ทำนุบำรุง และเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และพระพุทธศาสนาดำรงตั้งมั่นมาถึงทุกวันนี้ เพราะพุทธบริษัทปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า บูชาพระพุทธเจ้าด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งสอน ด้วยการยกย่องเทิดทูนด้วยความบริสุทธิ์ใจ เป็นการแสดงออกทางกาย ทางวาจา ทางใจเป็นการปฏิบัติบูชาถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ระหว่างพุทธสาวกด้วยกันพระพุทธองค์ก็ทรงสั่งให้มีการบูชาด้วยการกราบไหว้ การแสดงความเคารพต่อกัน เมื่อเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว โดยไม่เลือกว่าจะเกิดในตระกูลไหน วรรณะใด จะต้องทำการบูชา กราบไหว้กันตามอายุ พรรษา อย่างที่พระองค์ได้ตรัสไว้ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก สอดคล้องกันกับ เฉลียว บุรีภักดี ได้ศึกษาเรื่องการวิจัยชุมชน ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ว่าเป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดปัญหา ความต้องการ การตัดสินใจ และความทำเทียมกันของทุกฝ่าย

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดขอนแก่น 1) กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด และราชการ เริ่มตั้งแต่การวางแผนในการดำเนินงาน ประชุมปรึกษาหารือ ร่วมคิด ร่วมพูด ร่วมคุยกันในแนวทางต่าง ๆ โดยรูปแบบประชาคม เพื่อหาแนวทาง ข้อเสนอแนะและมติในการดำเนินการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นก่อนการดำเนินงานจนสิ้นสุดการดำเนินงาน 2) แผนการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง โดยชุมชน บ้าน วัด และราชการ ได้มีการวางแผนโดยให้ทุกคนร่วมคิด ร่วมพูด ร่วมคุย และร่วมดำเนินการ มีการแบ่งแผนกต่าง ๆ ให้ชัดเจน จัดบุคคลให้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ในแผนกนั้น ๆ โดยเป็นมติในการประชุมร่วมกัน 3) กลุ่มกิจกรรมอาสาพัฒนาชุมชน เป็นการดำเนินงานภายใต้การมีจิตอาสา จิตสาธารณะ ที่เป็นการให้มากกว่าการรับ โดยอาศัย “หลักศรัทธา” เป็นพื้นฐานในการดำเนินงาน ซึ่งการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมืองส่วนมากก็จะมีกิจกรรมอาสาพัฒนาชุมชน การทำความสะอาดบริเวณวัด หมู่บ้าน การทำโรงทาน และ 4) การประเมินของการจัดการ เป็นการประเมินการปฏิบัติงานตามแผนการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง เป็นการติดตามความก้าวหน้าของการจัดกิจกรรม มีการจัดประชุมชี้แจงการดำเนินงานที่ผ่านมา สรุปปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของแผนกต่าง ๆ ส่วนไหนที่มีการดำเนินงานที่ดีอยู่ นำไปสู่การส่งเสริมให้มีการปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลต่อไป อันจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมที่ทรงประสิทธิภาพของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยมีองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด และราชการ 2) แผนการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง โดยชุมชน บ้าน วัด และราชการ 3) กลุ่มกิจกรรมอาสาพัฒนาชุมชน และ 4) การประเมินของการจัดการ และศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง เป็นเงื่อนไขสำคัญในการเกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า การมีส่วนร่วมถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ชุมชนตื่นตัวและเข้ามามีบทบาทร่วมในการพัฒนาไม่ว่าจะทางวัด บ้าน และหน่วยงานราชการ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของความแตกต่างหลากหลายของคนเข้ามาทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดความร่ำรวยของทักษะความรู้ที่มาจากฐานประสบการณ์ที่แตกต่างกัน อีกทั้งพลังศรัทธาที่เป็นเสมือนกับด้ายที่คอยร้อยรัดการมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ เข้ามาดรวมนั้น เชื่อมโยงกัน ประสานกัน เถก เช่นการมีส่วนร่วมสร้างจิตอาสาที่ต้องการศรัทธาพลังความเชื่อภายในจิตใจที่คอยขับเคลื่อนรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่หวังผลตอบแทน แต่จะเป็นผู้ให้โดยสมบูรณ์อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมืองเป็นกิจกรรมที่ชุมชนท้องถิ่นร่วมกันจัดขึ้นในทุกปี ล้วนมีจุดมุ่งหมายในการเสริมสร้างพลังความสามัคคีของชุมชนท้องถิ่น การส่งเสริมพระพุทธศาสนา ตลอดจนการพัฒนาชุมชนในการประสานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคนในชุมชน หากมองการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ความสำเร็จในการพัฒนาการมีส่วนร่วมนั้นควรจะถูกมองว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นกลไกขับเคลื่อนการจัดการแบบมีส่วนร่วม

ร่วมของชุมชนท้องถิ่น ดังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 5 จนถึงฉบับปัจจุบันที่ให้ “คน” เป็นจุดมุ่งหมายหลักในการจัดการมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดย “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมกระบวนการคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และการลงมือปฏิบัติ ประเมินผลร่วมกัน

จินตวิรี เกษมสุข (2557) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไป สามารถแบ่งเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ 2) การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น 3) การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้น ได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำ ความเข้าใจ และค้นหาสาเหตุในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้น ซึ่งมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) และ การประชาพิจารณา (Public Hearing) และ 4) การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่

ในขณะเดียวกัน การพัฒนาจะยั่งยืนได้ต้องมีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านอย่างต่อเนื่องในกระบวนการ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในชุมชนที่มีวัฒนธรรมที่มาจากพื้นฐานเดียวกัน การทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ภายในชุมชนอันดี เครือญาติ ความรัก ความสามัคคีของคนในชุมชน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากญาติและพี่น้อง การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในของคนในชุมชน จนเกิดเป็นกลุ่มทางสังคมภายในชุมชน ความแตกต่างหลากหลายของคน ที่เข้ามาทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดกลไกความร่วมมือระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ทำให้เกิดการเสริมแรงมหาศาล คล้ายคลึงกับงานวิจัยของ พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ มี 2 รูปแบบ คือ 2) รูปแบบการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ ในช่วงเริ่มต้นต้นโครงการ ในขั้นตอนการวางแผน เป็นวิธีส่งเสริมและสรรหาบุคลากรที่มีจิตอาสาร่วมงานจากฐานเครือข่ายความร่วมมือเดิมที่มีอยู่ในชุมชนด้วยการเชิญชวนด้วยวาจาจากบุคคลอื่น ๆ ที่มีความต้องการเข้ามาร่วมแก้ไขปัญหอย่างแท้จริง และ 2) รูปแบบการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ ในขั้นตอนการปฏิบัติ ขั้นตอนการสังเกต และขั้นตอนการสะท้อนผลการปฏิบัติ เป็นการส่งเสริมสิทธิและอำนาจของชุมชนในการพัฒนา

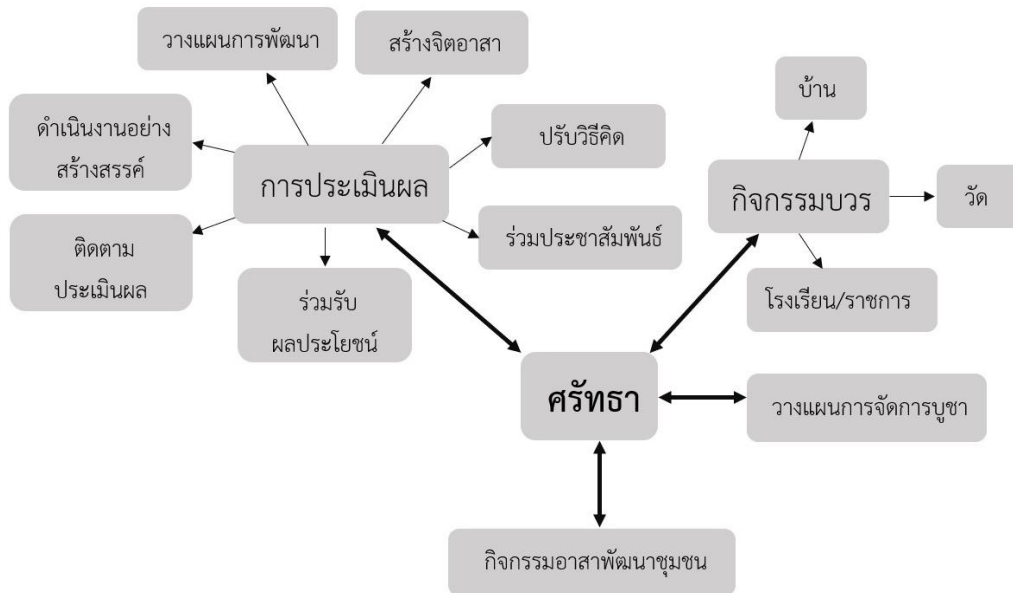
ศักยภาพของตนในการจัดการตามความสามารถของผู้ร่วมงาน โดยผู้เข้ามามีส่วนร่วมจะมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในกระบวนการจัดการอย่างเต็มที่มากกว่าการมุ่งเน้นปริมาณผู้ร่วมงานที่ได้มาจากการแต่งตั้งตามตำแหน่งทางราชการอย่างเดิมในอดีต เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) ในระดับการมีส่วนร่วมแบบขอความร่วมมือ (Cooperation) การตัดสินใจเกิดขึ้นโดยการเสวนา (Dialogue) ในลักษณะการมีส่วนร่วมแบบได้รับมอบหมาย (Delegated Power) ตลอดทั้ง 4 ขั้นตอนของกระบวนการจัดการ ได้แก่ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติ ขั้นตอนการสังเกต และขั้นตอนการสะท้อนผลการปฏิบัติ จึงนับเป็นช่องทางการเข้ามีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล การเป็นคณะกรรมการ การเข้าประชุมในฐานะตัวแทนภาคี และการตัดสินใจ ร่วมกับภาคีอื่น ๆ ที่มีผลต่อบทบาทการมีส่วนร่วมและความต้องการการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในประเด็นการรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร ในทุก ๆ ด้าน ทั้งการวางแผน การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการปรับปรุงแก้ไขเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากการให้ข้อมูลข่าวสารเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เป็นสิทธิ์ขั้นพื้นฐานของประชาชนในการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงานของภาครัฐ เป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสาร เป็นไปตามลักษณะของการมีส่วนร่วมแบบเฉื่อยชาที่ว่า ประชาชนมีส่วนร่วมแค่เพียงการรับรู้ข้อมูลว่ามีกิจกรรมใดบ้างที่จะเกิดขึ้นหรือกิจกรรมใดบ้างที่เกิดขึ้นแล้ว โดยการประชาชนสัมพันธ์ข้อมูลเพียงฝ่ายเดียว สอดคล้องกันกับ เฉลียว บุรีภักดี ได้ศึกษาเรื่องการวิจัยชุมชน ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ว่าเป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดปัญหา ความต้องการ การตัดสินใจ และความเท่าเทียมกันของทุกฝ่าย

3. ผลการนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า การจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมืองเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้และทำความเข้าใจกับ 1) การดำเนินงาน การแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการแผนงาน 2) มอบหน้าที่ในการรับผิดชอบแต่ละด้าน และ 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการและชี้แจงรายรับรายจ่าย ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีการทบทวนการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมืองที่จำเป็นต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการด้านต่าง ๆ ในการบริหารจัดการเพื่อให้การจัดการบูชาเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการแผนต่าง ๆ และมีหน้าที่รับผิดชอบแต่ละด้านอย่างชัดเจน เพื่อไม่เป็นการเกิดความสับสนในภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบ โดยการมีส่วนร่วมนั้นได้รับความร่วมมือจากผู้นำทุกฝ่ายในชุมชนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นด้านผู้นำหมู่บ้าน หน่วยงานราชการ ผู้นำศาสนา ให้การร่วมมือในการจัดงาน

โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน บ้าน และวัด เกิดความสบายใจและเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติบูชาต่อสิ่งที่ชุมชนเคารพ นับถือ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการ เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้รับรู้ เรียนรู้ และทำความเข้าใจในการประเมินผลในการดำเนินกิจกรรมการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง โดยจัดให้มีการประชุมชี้แจงปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการที่ผ่านมาเพื่อเป็นข้อมูลในการแก้ไขและพัฒนาการดำเนินการต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลทั้งกับชุมชน วัดมากขึ้น เป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนได้รับรู้รายละเอียดเกี่ยวกับการจัดงานตั้งแต่เริ่มจนถึงเสร็จสิ้นการดำเนินงาน ที่แผนกต่าง ๆ ต้องมาสรุปประเมินให้ข้อมูลในการดำเนินการว่ามีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้างที่ต้องนำมาแก้ไข หรือนำมาพัฒนาให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมืองในปีถัดไป ส่วนไหนที่เปรียบพร้อมแล้วย่นนำไปสู่การส่งเสริมให้มีการปฏิบัติต่อไป ให้ความสำคัญต่อไปให้มากขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมที่ทรงประสิทธิภาพของคนในชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย และชี้แจงรายรับรายจ่ายทำให้ชุมชนท้องถิ่นได้เกิดการเรียนรู้ รับรู้ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับที่มาของรายรับรายจ่ายที่เกิดจากการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง ทำให้ประชาชนเกิดความรัก ความศรัทธา และพร้อมใจกับในการพัฒนา บริหารกิจกรรมที่เกิดจากการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมืองอย่างโปร่งใส สร้างความศรัทธา เชื่อมมั่นในพระพุทธรูปศาสนามากยิ่งขึ้น โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการคอยจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย สรุปบัญชี และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนท้องถิ่นได้เกิดการรับรู้ มีการเรียนรู้ของคนในชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีที่ถูกต้อง โดยหน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้ความรู้เพิ่มเติมในการดำเนินกิจกรรมรายรับรายจ่ายผ่านการปฏิบัติจริงให้กับคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้ง อันเป็นการจัดการบูชาที่มีส่วนร่วม ทำให้ประชาชนได้รับรู้รายละเอียดการใช้จ่ายงบประมาณในการจัดการกิจกรรมที่เกิดจากพิธีกรรมบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง และรายรับรายจ่ายจะไปบูรณาการหรือใช้สอยในส่วนไหนขึ้นอยู่กับความประสงค์ของคณะกรรมการวัดที่ต้องชี้แจงให้กับชุมชนได้ทราบโดยทั่วกัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย: 1) ชุมชนท้องถิ่นควรมีการกำหนดโครงสร้างโดยกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมืองให้เป็นรูปธรรมและชัดเจน 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการวางแผนและกรอบการจัดการทุนมนุษย์เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพการทำงานของบุคลากรในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมืองให้มีโดดเด่นเป็นการเฉพาะ และ 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการบูรณาการหน่วยงานภาครัฐกับหน่วยงานทางพระพุทธศาสนาเพื่อร่วมกันวางแผนและจัดทำภารกิจที่เกี่ยวกับการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมืองอย่างมีส่วนร่วม

2. ข้อเสนอแนะทางวิชาการ: 1) ด้านร่วมปรับวิธีคิด คณะกรรมการจัดงานควรมีการแลกเปลี่ยนพูดคุย เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีคิดให้เข้ากับการทำงานทุกระบบ 2) ด้านร่วมสร้างจิตอาสา คณะกรรมการควรมีการให้ชุมชนท้องถิ่นได้เล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมสร้างจิตอาสา การเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ 3) ด้านร่วมวางแผนพัฒนา คณะกรรมการจัดงานควรจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นโดยเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นในการวางแผนการจัดงานบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง 4) ด้านร่วมดำเนินการอย่างสร้างสรรค์ คณะกรรมการจัดงานควรมีการจัดทำแบบบูรณาการทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน วางแผนการดำเนินงานอย่างสร้างสรรค์ สร้างบรรยากาศในการทำงาน 5) ด้านร่วมติดตามประเมินผล คณะกรรมการจัดงานควรมีการแสดงผลชี้รายการรับ รายการจ่าย ตลอดจนสรุปค่าใช้จ่าย แจ้งให้ชุมชนท้องถิ่นได้ทราบ 6) ด้านร่วมประชาสัมพันธ์ คณะกรรมการจัดงานควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนท้องถิ่นต่าง

ๆ ได้ทราบข้อมูลข่าวสารในการจัดงานการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง และ 7) ด้านร่วมรับผลประโยชน์ คณะกรรมการจัดการงานควรร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมเป็นตัวแทนของคณะกรรมการจัดงานเข้าร่วมพิจารณางบประมาณในการจัดงานในครั้งต่อไป และมอบใบเกียรติคุณยกย่องคุณงามความดี

3. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้: 1) ชุมชนท้องถิ่นควรจัดทำแผนพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง 2) ชุมชนท้องถิ่นควรจัดทำประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นในรูปแบบคณะกรรมการโดยให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในการวางแผน การปฏิบัติ และการติดตามผลในการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมืองอย่างแท้จริง

4. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป: 1) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมือง และ 2) ควรศึกษาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของการจัดการบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์โนนเมืองที่มีต่อคนในชุมชนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

ไชศรี ศรีอรุณ. (2546). *พระพุทธรูปปางต่าง ๆ ในสยามประเทศ*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

จินดา จัทรแก้ว. (2541). *พุทธญาณวิทยา กำเนิด ศรัทธา และตรรก*. สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิตรุ่นที่ 15. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จินตวีร์ เกษมสุข. (2557). *หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทแอคทีฟ พรินท์ จำกัด.

นมัสการ (นามสมมติ). (2550). *ตำนานประวัติและพุทธรูปสำคัญ*. กรุงเทพมหานคร: ฮาซันพรินต์.

พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ. (2555). *รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช*. ปริญญาดุขฎิบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2549). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. [ซีดี-รอม]. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2549.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2540). *หลักสูตรและประมวลการสอนวิชาธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาวิโรฒ ปภาโส (มณีวงษ์) จรัส ลีกา และคณะ. (2563). การวิเคราะห์วัฒนธรรมและจริยธรรมในการ
บูชาหลวงปู่วิชัย. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์. 6 (1),
รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. (2552). พระพุทธรูปและพระพิมพ์ทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.